Vereniging Sport en Gemeenten

Handreiking

Gegevensuitwisseling bij bewegingsonderwijs

Hoe worden gegevens beschermd en privacy gewaarborgd?

PO RAAD

1. Voor wie is deze handreiking bedoeld?

Deze handreiking is bedoeld voor zowel scholen, als gemeenten en andere organisaties die zich op gemeentelijk niveau bezig houden met het stimuleren van bewegen en sport (GGD, JGZ, sportbedrijven, (andere) werkgevers van buurtsportcoaches). Om deze partijen te ondersteunen in het maken van goede privacy afspraken is deze handreiking opgesteld door Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) en de PO-Raad, in samenwerking met Marxman Advocaten.

Voor vragen kunnen scholen contact opnemen met de PO-Raad via de juridische helpdesk op www.poraad.nl/contact.

Gemeenten, GGD'en en andere organisaties kunnen voor vragen contact opnemen met Vereniging Sport en Gemeenten via: info@sportengemeenten.nl of 070 – 373 80 55.

2. Leeswijzer

1. Voor wie is deze handreiking bedoeld? 2
2. Leeswijzer 3
3. Inleiding 4
4. Monitoren beweegvaardigheid en privacywetgeving 5
5. Rol van de school 6
   5.1 De school is verwerkingsverantwoordelijke 6
   5.2 Gezondheidsgegevens; toestemming vragen is noodzakelijk 7
   5.3 Informatieplicht 8
   5.4 Overige plichten 8
6. Rol van de softwareapplicatie/-leverancier 9
7. Rol van de buurtsportcoaches 9
   7.1 Buurtsportcoach in loondienst bij de school 10
   7.2 Buurtsportcoach in loondienst bij een derde 10
   7.3 Buurtsportcoach als ZZP'er 11
   7.4 Kan een buurtsportcoach of zijn werkgever verwerkingsverantwoordelijke zijn? 12
8. Rol van GGD'en, gemeenten en JGZ 13
   8.1 Persoonsgegevens 13
   8.2 Anonieme statistische gegevens 13
9. Samenvatting rolverdeling 14

3. Inleiding

In het onderwijs wordt door scholen steeds vaker gebruik gemaakt van softwareapplicaties. Ook binnen het bewegingsonderwijs is dit het geval. In de software kunnen docenten de (sport)resultaten van kinderen bijhouden. Vaak heeft dit soort software ook de mogelijkheid om gezondheidsgegevens van kinderen vast te leggen. Denk bijvoorbeeld aan gewicht, lengte, BMI (body mass index) of motorische vaardigheden.

Het gebruik van zulke software heeft een vlucht genomen door de uitvoering van het Nationaal Sportakkoord (zie kader). Software wordt niet alleen zelfstandig door scholen gebruikt, maar ook door externe partijen die door scholen worden ingeschakeld. Denk bijvoorbeeld aan een (werkgever van een) buurtsportcoach of aan een aan de gemeente gerelateerde stichting. Zulke software biedt soms ook de mogelijkheid om geanonimiseerde gegevens te delen met gemeenten en GGD'en.

Voor alle betrokken organisaties is het vaak onduidelijk wie verantwoordelijk is voor de persoonsgegevens die in de software worden opgeslagen. Is dat de software(leverancier), de school zelf of zijn dat bijvoorbeeld buurtsportcoaches? Daarnaast is er onduidelijkheid over het opslaan en delen van zulke gegevens. Mag een school of buurtsportcoach dit soort persoonsgegevens wel gebruiken en is het toegestaan om dit te delen met partijen zoals een gemeente of GGD?

Deze handreiking is bedoeld om handvaten te bieden voor het beantwoorden van dit soort vragen. Let er op dat een situatie in de praktijk soms afwijkt van in deze handreiking omschreven omstandigheden. Zoek in dat geval aanvullend advies en betrek de functionaris gegevensbescherming.

Met het Nationaal Sportakkoord willen de sport, de gemeenten en de rijksoverheid samen met de provincies, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties de kracht van sport in Nederland nóg beter benutten. Binnen het Sportakkoord zijn zes ambities geformuleerd, waaronder Van jongs af aan vaardig in bewegen. Het doel van deze ambitie is om ervoor te zorgen dat meer kinderen voldoen aan de beweegrichtlijnen en dat de motorische vaardigheden toenemen.

In bijna alle gemeenten zijn inmiddels lokale sportakkoorden opgesteld, waarbij in veel gevallen de monitoring van beweegvaardigheid en overgewicht een belangrijke plek krijgt.

Meer informatie: **www.sportakkoord.nl**

Er zijn veel verschillende soorten softwareapplicaties voor het bewegingsonderwijs op de markt. Op www.lerenbewegenmeten.nl/kennisbank geeft de KVLO een handig overzicht.

4. Monitoren beweegvaardigheid en privacywetgeving

Alle informatie die tot een individu herleidbaar is, is een persoonsgegeven. Hieronder vallen bijvoorbeeld een naam en een adres, maar ook fysiologische kernmerken zoals gewicht, lengte of gezondheidsgegevens indien dit gekoppeld is aan een naam. Het verzamelen of verwerken van zulke gegevens is aan regelgeving gebonden. De meeste regelgeving is opgenomen in de 'Algemene Verordening Gegevensbescherming' (de AVG).

De meeste scholen en andere organisaties zijn inmiddels bekend met deze wetgeving. De wetgeving heeft als doel dat op een veilige en verantwoordelijke manier met persoonlijke gegevens wordt omgegaan. Om uitvoering te geven aan de verplichtingen die de wet meebrengt, is het voor scholen en andere organisaties van belang om duidelijk voor ogen te hebben welke organisatie(s) verantwoordelijk zijn voor de persoonlijke gegevens.

5. Rol van de school

5.1 De school is verwerkingsverantwoordelijke

Bij het uitvoeren van onderwijstaken maken scholen veel gebruik van software van derde partijen. In dit soort software worden ook gegevens van leerlingen opgeslagen. Denk bijvoorbeeld aan software voor leerling administratiesystemen. Dat kan natuurlijk ook voor het bewegingsonderwijs. De software faciliteert het bijhouden van resultaten door een school en docent. Een school wordt in dat geval in de zin van privacywetgeving altijd aangemerkt als een **verwerkingsverantwoordelijke**. De softwareleverancier als **verwerker**. Schematisch ziet dit er als volgt uit:

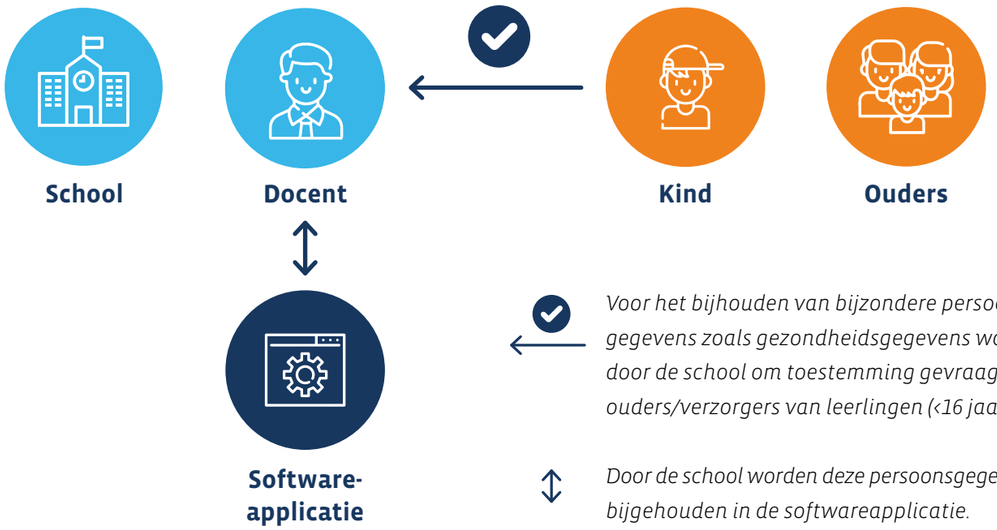

Dit betekent dat alle verplichtingen die de privacywetgeving oplegt aan verwerkingsverantwoordelijken ook voor scholen geldt wat betreft het gebruik van software in het bewegingsonderwijs. In deze handreiking lichten wij een aantal punten extra toe.

5.2 Gezondheidsgegevens; toestemming vragen is noodzakelijk

Persoonsgegevens mogen worden verwerkt als één van de zes wettelijke grondslagen uit de AVG van toepassing is. Voor de meeste persoonsgegevens van leerlingen die door scholen worden verwerkt, is de grondslag 'uitvoeren van een taak van algemeen belang of publieke taak (AVG, artikel 6, lid 1, sub e) van toepassing. Scholen hebben immers gegevens van leerlingen nodig om onderwijs te kunnen verlenen (zorgplicht) en hun (wettelijke) taken uit te kunnen voeren. In het kader van bewegingsonderwijs is deze taak van scholen beschreven in de Wet Primair Onderwijs artikel 8 (lid 6) en artikel 9 (lid 1).

In veel softwareapplicaties die bij bewegingsonderwijs worden gebruikt, kunnen echter ook gezondheidsgegevens zoals gewicht, lengte, BMI, motorische vaardigheden en beweegvaardigheden worden opgeslagen. Omdat deze gegevens informatie geven over de fysieke gezondheid van een persoon, worden deze gegevens wettelijk aangemerkt als **bijzondere persoonsgegevens**.

Allereerst dient een school ook bij bijzondere persoonsgegevens te bepalen voor welk doel deze gegevens verzameld worden en welke gegevens noodzakelijk zijn voor het bereiken van dat doel. Vervolgens moet een juiste grondslag aanwezig zijn.

Het verwerken van bijzondere persoonsgegevens is in principe verboden, tenzij een wettelijke uitzondering van toepassing is of er als grondslag uitdrukkelijke toestemming gegeven is voor de verwerking. Scholen hebben daarom de plicht om leerlingen van ≥16 jaar om uitdrukkelijke toestemming te vragen. Bij leerlingen <16 jaar moet aan de ouders/verzorgers om uitdrukkelijke toestemming gevraagd worden voor het verwerken (lees: bijhouden) van deze gezondheidsgegevens.

Voor de toestemming geldt dat dit door de (ouders/verzorgers van) leerling vrijwillig, specifiek, geïnformeerd en ondubbelzinnig wordt gegeven. Het moet bijvoorbeeld duidelijk zijn waarvoor de persoonsgegevens gebruikt worden en het mag niet nadelig zijn indien geen toestemming wordt gegeven.

De toestemming moet bovendien **uitdrukkelijk** gegeven zijn, oftewel door een expliciete handeling zoals het invullen van een toestemmingsformulier.

5.3 Informatieplicht

Scholen verwerken in zijn algemeenheid veel persoonsgegevens van leerlingen. Scholen zijn op basis van de AVG dan ook verplicht om leerlingen (en ouders/verzorgers van leerlingen <16 jaar) te informeren over deze verwerkingen. In de praktijk gebeurt dit vaak via een privacyverklaring die bij de school opgevraagd kan worden of online beschikbaar is. Wanneer een school voor het bewegingsonderwijs meer (en bijzondere) persoonsgegevens gaat verwerken, is dit een nieuwe verwerking. De informatie over deze verwerking (bijvoorbeeld het doel en de soort persoonsgegevens) moet dan ook opgenomen worden in deze privacyverklaring. Scholen dienen daarom hun privacyverklaring aan te vullen.

5.4 Overige plichten

Naast het vragen van toestemming en het informeren van leerlingen en/of ouders en verzorgers gelden voor deze verwerking van persoonsgegevens ook alle andere verplichtingen uit de privacywetgeving. Denk bijvoorbeeld aan het voorafgaand bepalen en documenteren van het doel en de noodzakelijkheid van de verzameling van (gezondheids)gegevens, het aanvullen van het verwerkingsregister, het bepalen van bewaartermijnen en het afsluiten van een verwerkersovereenkomst met de softwareleverancier.

Ook moet een school beoordelen of het uitvoeren van een 'gegevensbeschermings-effectbeoordeling', ook wel een data protection impact assessment (DPIA) genoemd, noodzakelijk is. Dit kan per school verschillen. Factoren zoals de schaal van de verwerking en de vraag of er wel of geen bijzondere persoonsgegevens verwerkt worden, spelen daarbij een rol. Het advies is daarom om altijd te onderzoeken of een DPIA nodig is en dit te documenteren.

Informatie over (uitgevoerde) DPIA's en model DPIA's in het onderwijs is te raadplegen via het Netwerk Informatiebeveiliging en Privacy PO/VO.
www.kn.nu/netwerk-IBP

6. Rol van de software applicatie/-leverancier

De verschillende softwareapplicaties die bij bewegingsonderwijs ingezet kunnen worden, zijn veelal 'web-based'. De software wordt in dat geval beheerd en gehost door de softwareleverancier zelf. Indien in de software ook persoonsgegevens verwerkt worden, dan worden de persoonsgegevens beheerd door een derde partij, de softwareleverancier.

De softwareleverancier is wettelijk gezien aan te merken als een verwerker. Zoals al kort benoemd moet een school met leveranciers van dit soort software daarom altijd een verwerkersovereenkomst afsluiten. In deze overeenkomst worden met de softwareleverancier afspraken gemaakt over de beveiliging van en de omgang met de persoonsgegevens. Meer informatie over de inhoud van een verwerkersovereenkomst is te vinden op de website van Kennisnet via https://aanpakibp.kennisnet.nl/verwerkersovereenkomsten.

7. Rol van de buurtsportcoaches

In het bewegingsonderwijs werken scholen steeds vaker samen met buurtsportcoaches. Een buurtsportcoach maakt onderdeel uit van de Brede Regeling Combinatiefuncties. Meer informatie over de Brede Regeling Combinatiefuncties is te vinden op www.sportindebuurt.nl.

Een buurtsportcoach stimuleert sporten en bewegen door iedereen en verbindt verschillende sectoren. Een buurtsportcoach kan in dienst zijn bij de gemeente, maar kan ook ergens anders werkzaam zijn of ZZP'er zijn.

Voor scholen kan het onduidelijk zijn wat een buurtsportcoach wel of niet mag met de persoonlijke gegevens van leerlingen. Vragen die opkomen zijn:

- Onder welke verantwoordelijkheid werkt een buurtsportcoach?
- Mag hij of zij de persoonlijke gegevens van leerlingen wel inzien?
- Moet er een verwerkers- of andersoortige overeenkomst gesloten worden?

De verantwoordelijkheden van een buurtsportcoach hangen voornamelijk samen met de arbeidsrechtelijke positie van deze functie. De functie van buurtsportcoach is een combinatiefunctie. De buurtsportcoach is vaak in dienst bij één werkgever, maar wordt bij verschillende organisaties ingezet. Het merendeel van de combinatiefunctionarissen (waar buurtsportcoaches onder vallen) is in loondienst bij een niet-commerciële organisatie. Een klein deel (4%) werkt als zzp'er. Of er met betrekking tot privacywetgeving extra verplichtingen komen kijken bij het inschakelen van een buurtsportcoach, hangt af van of de buurtsportcoach onder **'rechtstreeks gezag of toezicht'** van het bevoegd gezag (schoolbestuur) valt.

7.1 Buurtsportcoach in loondienst bij de school

Wanneer een buurtsportcoach in loondienst bij de school is, is de situatie hetzelfde als bij een docent. Hij of zij valt onder het 'rechtstreekse gezag en toezicht' van het schoolbestuur. Een buurtsportcoach mag dan gegevens van leerlingen inzien en er hoeft geen verwerkersovereenkomst gesloten te worden met de buurtsportcoach. Het spreekt voor zich dat een buurtsportcoach deze gegevens alleen gebruikt voor zijn/haar werkzaamheden bij de school en niet voor andere functies die hij of zij naast de school heeft.

7.2 Buurtsportcoach in loondienst bij een derde

Een buurtsportcoach kan ook in (loon)dienst zijn bij een derde partij, zoals een gemeente of stichting. Indien de buurtsportcoach vervolgens wordt ingehuurd of ingezet op een school, dient de school met deze derde partij een overeenkomst te sluiten waarin de details van de samenwerking worden afgesproken. Een detacheringsovereenkomst is hier een voorbeeld van.

Of een (aanvullende) verwerkersovereenkomst gesloten moet worden, is afhankelijk van de inhoud van de detacheringsovereenkomst. Indien een buurtsportcoach werkt onder het 'rechtstreekse gezag en toezicht' van het schoolbestuur, dan hoeft een school geen aanvullende verwerkersovereenkomst met de derde partij te sluiten. De buurtsportcoach valt dan onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van de school. Zijn of haar positie is dan wederom vergelijkbaar met die van een docent.

Scholen dienen erop te letten dat in de detacheringsovereenkomst expliciet opgenomen is dat de buurtsportcoach onder leiding en toezicht van de school werkt. Indien dit namelijk niet is opgenomen, dan wordt de overeenkomst arbeidsrechtelijk gezien als een 'overeenkomst van opdracht'. In dat geval dient een school wel een verwerkersovereenkomst te sluiten met de partij waar de buurtsportcoach in (loon)dienst is. Om te bepalen of het nodig is om een verwerkersovereenkomst af te sluiten, moet een school de arbeidsrechtelijke verhouding met de (werkgever van) de buurtsportcoach goed controleren.

Daarnaast is altijd het advies om in een detacheringsovereenkomst vast te leggen dat een buurtsportcoach (persoons)gegevens enkel mag gebruiken voor de werkzaamheden die hij of zij uitvoert in opdracht van de school. Ook is het advies om in de overeenkomst met de buurtsportcoach vast te leggen dat hij of zij gebonden is aan geheimhouding.

7.3 Buurtsportcoach als ZZP'er

Indien een buurtsportcoach als ZZP'er werkzaamheden verricht voor een school, dan zal dit vaak zijn op basis van een opdracht- of inhuurovereenkomst. Een (arbeidsrechtelijke) voorwaarde om als ZZP'er werkzaamheden te verrichten, is dat dit niet gebeurt onder 'rechtstreeks gezag en toezicht'. Dan kan dit namelijk als arbeidsovereenkomst gezien worden. Het gevolg hiervan wat betreft privacywetgeving is dat een ZZP-buurtsportcoach als verwerker wordt gezien. Een school moet in dat geval met de buurtsportcoach een verwerkersovereenkomst afsluiten. Een geheimhoudingsbepaling zal onderdeel zijn van de verwerkersovereenkomst.

7.4 Kan een buurtsportcoach of zijn werkgever verwerkingsverantwoordelijke zijn?

In de paragrafen 7.1 t/m 7.3 omschreven situaties valt een buurtsportcoach onder verantwoordelijkheid van de school of is een buurtsportcoach een verwerker.

Hoewel dit onwenselijk is, zou het kunnen voorkomen dat de (werkgever van) de buurtsportcoach zelf de verwerkingsverantwoordelijke is. Bijvoorbeeld indien deze met een 'eigen' softwareapplicatie werkt die niet onder het beheer van de school valt, maar onder het beheer van de buurtsportcoach of zijn werkgever. Een school heeft in dat geval geen zelfstandige toegang tot de persoonsgegevens. De (werkgever van) de buurtsportcoach wordt dan aangemerkt als verwerkingsverantwoordelijke. Het gevolg hiervan is dat deze organisatie dan ook dient te voldoen aan de verplichtingen die een verwerkingsverantwoordelijke heeft, zoals het vragen van uitdrukkelijke toestemming en het informeren van ouders/verzorgers.

De hierboven beschreven situatie is, als het gaat om bewegingsonderwijs op school, echter zeer onwenselijk. Het (dringende) advies is om als school het beheer over de software en de persoonsgegevens van leerlingen altijd in eigen hand te houden. Wanneer een buurtsportcoach wordt ingeschakeld is daarom het advies om dit (arbeidsrechtelijk) zo in te richten dat een buurtsportcoach onder het 'rechtstreeks gezag en toezicht' van de school werkt of dat een verwerkersovereenkomst wordt afgesloten.

8. Rol van GGD'en, gemeenten en JGZ

8.1 Persoonsgegevens

Persoonsgegevens die een school verwerkt in het kader van het bewegingsonderwijs mogen niet zomaar gedeeld worden met andere organisaties. Dit betekent ook dat GGD'en, gemeenten en JGZ deze gegevens niet mogen opvragen of hier toegang tot mogen krijgen.

Het kan natuurlijk zo zijn dat gegevens van een leerling (motorische vaardigheden/ gezondheidsgegevens) aanleiding geven om een organisatie zoals de GGD of JGZ te betrekken. Een school heeft hier echter alleen een signalerende en adviserende functie. Het delen van dit soort persoonsgegevens met een GGD, JGZ of andere organisatie kan alleen met uitdrukkelijke toestemming van ouders/verzorgers. Indien persoonsgegevens met instemming van ouders/verzorgers worden gedeeld met andere organisaties, zijn deze organisaties zelfstandig verantwoordelijk voor de verwerking van de persoonsgegevens.

8.2 Anonieme statistische gegevens

Sommige softwareapplicaties voor bewegingsonderwijs gebruiken geanonimiseerde gegevens voor zichzelf of delen deze met derde partijen, zoals de GGD, gemeente en/of (werkgever van) de buurtsportcoaches. Geanonimiseerde gegevens kunnen bijvoorbeeld gedeeld worden met gemeenten voor de ontwikkeling en bijsturing van sportbeleid. Omdat het gaat om geanonimiseerde gegevens is de AVG niet meer van toepassing. De gegevens zijn immers niet meer herleidbaar tot een individuele leerling.

De verwerking van persoonsgegevens *tot* anonieme gegevens is een verwerking die wel onder de AVG valt. Deze verwerkingshandeling kan een verwerker (softwareleverancier) alleen uitvoeren na schriftelijke instructie van de verwerkingsverantwoordelijke (school). Of hiervan sprake is, moet duidelijk blijken uit de verwerkersovereenkomst die een school sluit met de verwerker. In de verwerkersovereenkomst moeten dus duidelijke afspraken gemaakt worden. Als school kan je met de softwareleverancier in gesprek gaan over de wenselijkheid hiervan bij het aangaan van de verwerkersovereenkomst.

Indien anonieme gegevens door de verwerker worden gebruikt is het scholen aan te bevelen om de betrokkenen daarover te informeren. Dit kan bijvoorbeeld worden opgenomen in het toestemmingsformulier of de privacyverklaring.

9. Samenvatting rolverdeling

- De school is in de regel aan te merken als de verwerkingsverantwoordelijke (par. 5)
- De softwareleverancier is aan te merken als verwerker (par. 6)
- De rol van de (werkgever van de) buurtsportcoach kan afwisselen (par. 7)

De belangrijkste verplichtingen die in deze handreiking worden behandeld zijn in deze tabel opgenomen.

Verwerkingsverantwoordelijke	Verwerker
Bepaalt de doeleinden en middelen van de gegevensverwerking.	Verwerkt enkel persoonsgegevens in opdracht van de verwerkingsverantwoordelijke.
Over de gegevensverzameling	
Bepaalt de (wettelijke) grondslag(en).	
Verantwoordelijk voor het informeren van ouders/verzorgers (en leerlingen) over de gegevensverwerking.	
Verantwoordelijk voor het vragen van (expliciete) toestemming aan ouders/verzorgers (of leerlingen) indien meer persoonsgegevens worden verwerkt dan nodig is voor de uitvoering van wettelijke onderwijstaken.	
Verantwoordelijk voor het informeren en vragen van instemming van de MR (indien van toepassing).	
Onderzoekt of het uitvoeren van een DPIA verplicht is.	
Over de verwerkersovereenkomst	
Sluit een verwerkersovereenkomst met leverancier van de applicatie en/of met de (werkgever van de) buurtsportcoach.	Sluit een verwerkersovereenkomst met de partij in wiens opdracht gegevens worden verwerkt.
Over het delen van (persoons)gegevens met derde partijen	
Deelt enkel persoonsgegevens met een derde partij zoals de GGD indien er uitdrukkelijke toestemming van de ouders/verzorgers (of leerlingen) is.	
Kan een schriftelijke instructie geven aan verwerker voor het verwerken van persoonsgegevens tot anonieme gegevens, die door de verwerker worden gebruikt of gedeeld. Dit kan een afspraak zijn in de verwerkersovereenkomst. Het is aan te bevelen betrokkenen hierover te informeren.	Kan alleen persoonsgegevens verwerken tot anonieme gegevens en eventueel delen met derden zoals de GGD, gemeente en/of (werkgever van) de buurtsportcoaches indien daartoe een schriftelijke instructie is gegeven door de verwerkingsverantwoordelijke.

Colofon

Editie: Mei 2021
Ontwerp: Creatieve Geesten

070 37 38 055
info@sportengemeenten.nl
sportengemeenten.nl

Vereniging Sport en Gemeenten

PO RAAD

Deze handreiking is door Marxman Advocaten B.V. opgesteld in samenwerking met Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) en de PO-Raad. De handreiking heeft als doel het verstrekken van inzicht ten aanzien van de juridische privacyrisico's bij het gebruik van applicaties van derden in het primair (bewegings)onderwijs. Wees erop alert dat een situatie in de praktijk soms afwijkt van in deze handreiking omschreven omstandigheden. Marxman Advocaten B.V. accepteert geen aansprakelijkheid buiten het toepassingsgebied van de handreiking en buiten het doel waarvoor het is opgesteld.